

פרפראות בפרשה



לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

תמוז התשפ"ה
מפטי"ר ויאמר שמואל אל העם (ש"א יא יד)

פרשת קרח

עלון פרפראות בפרשה וחינוכי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 95 פסוקים = המן, חלבנה

ויאמר משה אל קרח אנה וכל עדתך היו לפני ה' הנה אנה ונהם ואהרן (טו טז) ס"ת המן, כי המן וקרח מחלוקתם שווה, זה נלחם עם משה שהיה גדול הדור וזה נלחם עם מרדכי שהיה גדול הדור, זה מת בירידה וזה מת בעליה שהיא תלייה כדכתיב (אסתר ז י) ויתלו את המן. (רבינו אפרים) פרש"י - פרשה זו יפה נדרשת במקדש רבי תנחומא. בפרשה זו תשעים וחמשה פסוקים כמנין יפה.

בפרשת קרח 9 מצוות, מתוכן 5 מצוות עשה ו-4 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: שמירת המקדש * פדיון בכור אדם * עבודת הלוי במקדש * מעשר ראשון * הלויים, לתת מעשר מן המעשר. לא תעשה: שלא יתעסקו הכהנים בעבודת הלויים ולא הלויים בעבודת הכהנים * שלא יעבוד זר במקדש * שלא לבטל שמירת המקדש * שלא לפדות בכור בהמה טהורה.

רבתינו ז"ל דרשו דרך רמז 'תמוז' ראשי התיבות ז'מני ת'שובה מ'משמשים ו'באים, כלומר שימי הדין ראש השנה ויום הכיפורים קרבים ובאים, ויש לזכור לעשות כבר תשובה על עוונותינו. וכן ר"ת - ת'פאר ו'תרומם ז'כרך מ'לכנו - ז'רזים מ'קדימים ו'עושים ת'שובה.

הנה, בתרגום שני איתא דהמן לא עשה הגורל על תמוז ואב משום שכבר היה בו החורבן ונאמר (נחום א ט) לא תקום פעמים צרה, וקשה דהא בגמרא (תענית כט.) מבואר להיפך, 'מגלגלין זכות ליום זפאי, וחובה ליום חגיב' ותמשה דקרים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז ונמשה בתשעה באב (משנה תענית ד ו) ונראה שיתבאר ע"פ הגמרא (סוטה ט.) 'לא הפיתי לאומה ושנתי לה ואתם בני יעקב לא כליתם' והיינו דלגויים אין הקב"ה מכה ושונה אלא בפעם אחת מכלה אותם כשמגיע הזמן אבל בישראל אינו כן, והאי קרא לא תקום פעמים צרה בגויים מיידי כדמוכחי קראי. והנה המן שחשב שהיום גורם וביום רע יוכל לכלות ישראל ח"ו לא היה יכול לעשות בתמוז ואב דאם היום הזה מסוגל לכלותם ח"ו כבר היו כלים בפעם אחת ועל כרחך אין היום הזה ראוי וחיפש יום אחר. (הגר"ח קנייבסקי זצ"ל)

חודש תמוז מסוגל ומקודש להשיג אור תורה שבעל פה. לפי שבחודש זה הוריד משה רבנו את הלוחות הראשונות, ועל כן חודש זה הוא סגולי להבנת דברי התורה. (פרי צדיק)

י"ז בתמוז וט' באב יהיו ימים טובים, ושלושת השבועות שביניהם יהיו כמו ימי חול המועד. 'ובוודאי יתחיל המועד מ"ז בתמוז ויימשך עד ט' באב, והימים שבינתיים יהיו כמו חול המועד'. (שם משמואל - פרשת קרח) כדכתיב (זכריה ח ט) פה אומר ה' הנה צ-באות צום הרביעי וצום השביעי וצום העשירי יקנה לבית יהודה לישוון ולשמחה ולמזדים טובים והאמת והשלוש אהבו.

כ"ג ימים של קטנות שמ"ז בתמוז עד אחר תשעה באב הם נגד כ"ג ימי הגדלות של ראש השנה עד שמחת תורה. כמו שכאן מתחיל ימי השכחה מ"ז בתמוז שם ההיפוך ראש השנה יום הזכרון וכו', על כן לילך בהדרגה בקטנות בימים ההם כדי שיכול לבוא לגדלות בימים הנוראים: (אמרי פנחס שער ד שבת ומועדים) תמוז ראשי תיבות זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג כב), וגם תמוז ראשי תיבות ז'מן מ'תן ת'ורתינו, כי בשבעה עשר בתמוז ירד משה רבינו מן ההר עם הלוחות, כדי ליתן תורה לישראל, אבל כשראה את העגל, שבר את הלוחות בתחתית ההר, וזה גרם שכחת התורה, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (עירובין נ"ד.) אלקלי לא נשמפרו לוחות הראשונות - לא נשמפקה תורה מישפאל, ולכן חסרה אות ו' מראשי תיבות תמוז, כי אות ו' מרמזת על הלוחות שהיו ארכן ו' ורחבן ו' (בבא בתרא י"ד.). ובתמוז צריכין להמשיך הזיכרון לתקן השכחה של שבירת הלוחות. (ליקוטי מוה"ר א ר"ז)

ומה ראה קרח לחלק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור, אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנקאמר (שמות ו) 'ובני קהת' וגו', עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אהרן מלך ונחמד פהו גדול, מי ראוי לטל את השננה? לא אני שאני בן יצהר, שהיה שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מפקם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. (רש"י - טז א)

תנו בפרק בן זומא (אבות ד, כא) רבי אלעזר הקפיר אומר: הקנאה והתאווה והקבד מוציאים את האדם מן העולם. וקשה למה חשיב אלו ביותר משאר עבירות שחייבין בהן מיתה בידי שמים. על דרך הפשט, הקנאה גורמת מיתה בטבע כמו שכתוב (משלי יד, ל) ורקב עצמות קנאה. התאוה מוציאה את האדם מהעולם ועדיין לא נשלמה תאוותו, וכמו שאמרו רז"ל (קה"ר א, לד) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. והרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, ואמרו רז"ל (דב"ר ט, ט) מאה מיתות ולא קנאה אחת. ורש"י פירש משנה זו על אדם הראשון, שאלה המדות הוציאו אותו מהעולם. הקנאה, מלאכי השרת צלו לו בשר ומזגו לו יין (סנהדרין טז, ב), וראו כבודו ונתקנאו. והתאוה, להפרי. והקבד, שהיה לו נתגרש מגן עדן. ויש אומרים, הקנאה שקנא קרח במשה ואהרן כו'. ג' רעות אלה הם ג' אבות הטומאה שנכללין בהם כל המדות הרעות. וכל ג' הנ"ל כשהם לטובה כוללים כל המדות הטובות, ועליהם רמז בן זומא בריש הפרק (אבות ד, א) איזה חכם כו', איזה גבור כו', איזה עשיר כו', כי הגבורה מדת הקנאה, כמ"ש גבור בגבור כמותו. [דהיינו שאין גבור מתקנא כי אם בגבור כמותו] וכן כתיב (במדבר כה, יא) בקנאו את קנאתי, פירש רש"י בקנאו את נקמתו, וקנאת סופרים יקנא אדם לטהר מעשיו וילחם עם יצרו שזהו המלחמה גדולה כמאמר הפילוסוף שפגע באנשי חיל שכבשו מלחמה גדולה אמר להם כבשתם מלחמה קטנה, ולא כבשתם מלחמה הגדולה, היא מלחמת אדם עם יצרו שזו המלחמה אינה פוסקת. (הובא בחובת הלבבות) ועל זה אמר איזה גבור הכובש את יצרו. איזה עשיר השמח בחלקו, היפך התאוה שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו. איזה חכם הכבוד האמתי היא החכמה כמ"ש (משלי ג, לה) קבד חכמים יתללו. ועל זה אמר 'איזה חכם הלומד מכל אדם', ואינו רודף אחר הכבוד ואז הכבוד רודף אחריו וזה הלומד מכל אדם. וכמאמר רבי יוסי (מכות י, א) הרבה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם. ועל ג' אלה אמר הפסוק (ירמיה ט, כ) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו. רצה לומר, לא יתהלל בג' אלה כשהם מצד חומר. וזהו שאמר חכמתו גבורתו עשרו, דאז הם קנאה ותאוה וכבוד. פי אם בוזאת יתהלל המתהלל בג' אלה כשהם מצד הש"י וזהו השקל ונדע אותי. חכמה, כמו שכתוב (דניאל ב, כא) קנה חכמתא לחפמיין. גבורה, כי לו יתברך הגבורה, ואמרו בברכות (ע"י סוכה נב, א) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. העושר, לו יתברך העושר והוא קוצב לכל בריה ונותן לו חלקו הראוי לו. (ש"ה, תורה שבכתב, קרח, תורה אור)

ויקח קרח בן יצחק (טו א) אמר שמי קרח בגימטריא אלעזר (308) ובאתי מיצהר שכולו זית לכן ראוייה גם לי הכהונה כמוהו, וכן במלכות שהמלכים נמשחים בשמן, לכן נאמר בן יצחק. (פענח רזא) ועוד קרח במילויי כזה קוף ריש חילת האות האמצעית בגימטריא כ"ו. ומה ראה קרח לחלק עם משה ראה שאמצע שמו במילוי עולה בגימטריא יהוה. קורח היה בעל רוח הקודש וראה שיצאו ממנו צאצאים שיעמדו וישוררו בבית המקדש. מכאן הסיק קורח שלפחות אחד מעדתו ינצל, והיה בטוח שיהיה זה הוא אשר ינצל. הוא ראה את שמואל הנביא ששקול כמשה ואהרן ואמר: 'בשבילו (בזכותו) אני נמלט'. הוא ראה כ"ד משמרות שעתידות לעמוד מבני-בניו, וכולן מתנבאות ברוח הקודש.

מחלקת באותיותיה נדרשת – מ' מכה. ח' חרון. ל' לקוי. ק' קללה. ת' תועבה, וי"א ת' תכלית היינו כליה מביא לעולם. (מד"ר פרשה יחי ב) האי תיגרא דמא לצינורא דבידקא (דמא), פיון דרנוח – רנוח. פרש"י - כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות שעל אגפיו כעין ניגרים וצינורות קטנים ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו. והיינו דקאמר קרא (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון ומריבה דומה לפוטר מים פוטר פותח כמו פטר רחם. (סנהדרין ז) וזה מרומז במילה מחלקת – תחילתה כפתח צר – אות מ', אח"כ מתרחבת כמו פתח האות ח', ועולה עד לרקיע כגובה האות ל', ויורדת עד לתהום כעומק האות ק', ושוב מתייצבת המחלוקת כיציבות האות ת' שעומדת על שתי רגליה. (השל"ה הקדוש)

שאלות

- א. ויקח קרח (טו א) מה עשה? עמד וקנס מאתים וקמשים ראשי סנהדראות, והלבישן שליתות שפלקן תכלת. באו ועמדו לפני משה; אמרו לו: שלית שפלה של תכלת, חקת בציצית או פטורה, אמר להן חייבת. בית מלא ספרים מה הוא שיהא פטור מן המזוזה, אמר להן חייב. מה הטעם שנקט קרח דווקא שלית שכולה תכלת ובית מלא ספרים.
- ב. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש. (טו לב) מה הטעם שלא הזכיר כאן את נשיהם ובניהם וטפם, ואילו לעיל כתיב (טו כז) וינעלו מעל משפן קרח דתן ונאבירם מסביב ודתן ונאבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם. הזכיר גם אותם.
- ג. ויילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם הממתם את עם י-הנה. (יז ו) לכאורה איך שייך לטעון טענה כזו על משה ואהרן שהם המיתו את קורח ועדתו אחרי שראו מה שהתרחש בדרך נס וכאשר נקהלו על משה הענן מכסה אותו וכבוד ה' נראה.
- ד. ואנשים מבני ישראל המשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם. (טו ב) לכאורה לקורח היו טענות חזקות עד שהצליח לשכנע מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות ללכת עמו. מהי ההוכחה הטובה ביותר שדאג לכבוד עצמו ולא לשם שמים.
- ה. הִבְדִּילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶבְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ. (טו כא) לכאורה אם ישראל לא חטאו ולא מרדו ברבם, למה היה הקצף עליהם לאמר וְאֶבְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ, ואם גם הם מרדו כקרח וכעתו, איך יאמרו משה ואהרן (טו כב) הֲאִישׁ אֶחָד חִטָּא וְעַל כֹּל הָעֵדָה תִּקְצֹף.
- ו. לִכֵּן אִמְרָה וְכָל עֲדַתְךָ הַנֹּעֲדִים עַל י-הנה וְאֶהְרֹן מֵהוּ הוּא פִי תְלוּנֹו (תְלוּנֹו) עֲלוּ. (טו יא) מה הטעם דכתיב תְלוּנֹו וקרי תְלוּנֹו. ראה בפרשה שמעלים בקודש ולא מורידים.
- ז. פרש"י (טו א) - ומה ראה קרח לחלק עם משה? נתקבא על נשיאותו של אליעזר בן עזריאל, שמהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר: 'ובני קהת' ג' גומר (שמות י"ח) עמרם הבכור, נטלו שני בניו ג' גולה: אהרן מלך, ואהרן פהו ג' גול; מי ראוי לטל את השננה? לא אני, שאני בן יצחק שהיה שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אהיו הקטן מפלם; הריני חולק עליו ומבטל את דבריו (תנחומא א.). מה הטעם שקרח באמת לא נתמנה להיות נשיא על בני קהת.
- ח. באיזה סעודה אם היא בארץ ישראל היא סעודת מצוה ואותה סעודה אם היא בחוץ לארץ אינה סעודת מצוה.
- ט. וישלח י-הנה את רבועל ואת בן ואת פתח ואת שמואל וינצל אתכם מיז אבירכם מסביב ומשבבו בטח. (שמואל א יב יא) מה הטעם שהקדים את שמשון ליפתח הרי יפתח היה לפניו. ומה הטעם שמנה את שמואל אחרון.
- י. ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי ודתן ונאבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן. (טו א) מדרש פליאה – 'מה ראה קרח לחלוק על הכהונה? פרשת פרה אדומה ראה! והוא טוען ביאור.
- יא. וישלח משה לקרא לדתן ונאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה. (טו יב) מה הטעם שלא הזכיר משה בני ראובן.
- יב. אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ונתת לנו נחלת שדה וכרם השינוי האנשים ההם תנקה לא נעלה. (טו יד) מה כוונתם האנשים ההם, והם לא אמרו האנשים האלה וגם לא אמרו עינינו.
- יג. הקשר בין פרשת השבוע לבין הקריאה בהפטרות.
- יד. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש. (טו לב) מה הטעם שנבלעו באדמה דווקא ולא מתו במגיפה או במיתה אחרת.
- יז. ודתן ונאבירם בני אליאב (טו א) כתיב בתהלים (קו יז) תפתח ארץ ותבלע דתן ומכס על עדת אבירם. מה הטעם שייחס הכתוב את ה'עדה' יותר לאבירם מאשר לדתן, דכתיב עדת אבירם.
- יח. בשעה שמשביעים את האדם בבית דין היו מאיימים עליו ואומרים לו פסוק מפרשתנו. ביאור הקשר בין הפסוק בפרשתנו לשבועה.
- יט. המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר פי תשמרת עלינו גם השמרת. (טו יג) תשמרת השמרת לכאורה הוי כפל לשון, ומה גם.
- כ. והנה פרח משה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצא ציין ויגמל שקדים. (יז כג) מה הטעם שיצאו דווקא שקדים. ועם ישראל נמשלו לענבים שנאמר (תהלים פ ט) גפן ממצרים תסיע. נמשלו לזית, (ירמיהו יא טז) זית רענן יפה פרי תאר קרא י-הנה שמך. תמר – (שה"ש ז ח) זאת קומתך דמתה לתמר. ועוד.
- כא. הִבְדִּילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶבְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ. (טו כא) למה אמר הִבְדִּילוּ ואח"כ וְאֶבְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ. והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבדל אצלו שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהציל את היחיד בתוכם, וכמו שאמרו רז"ל 'שנים ושלשה היו מתכסין בטלית אחד, השנים מתים והאמצעי נצול', וכענין שכתוב (תהלים צא) ופל מצדה אלף ורובה מימיה אלף לא יגש.
- כב. וידבר י-הנה אל משה ואל אהרן לאמר. הִבְדִּילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶבְלָה אֹתָם כְּרִגְעַ. (טו כב-כא) פרש"י - לאמר שבתורה שהשכינה מדבר הדבור למשה לחזור הוא ולאמרו לישראל. (סוטה כז). מהו כאן בתיבת לאמר, למי יאמר משה.
- כג. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש. (טו לב) באיזה תאריך היתה בליעת עדת קרח. באיזה מקרה לא יברך שהחיינו בפדיון הבן. (לידה רגילה, פטר רחם, לא נולד לבת כהן או בת לוי)
- כד. ואם בריאה יברא י-הנה ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה. (טו ל) שבעה מדורים לגיהנם נאלו הן: שאול, ואבדון, ובאר ששת, ובאר שאון, וטיט הינו, וצלמנת, וארץ התקתית. (עירובין יט). שאול הוא המדור השישי ואבדון הוא המדור השביעי, ומי שנדון לרדת לשני מדורים אלה אינו יוצא מהם כלל כמו שנאמר וירד שאול לא יעלה (איוב ז ט). לכאורה קשה מהפסוק (ש"א ב ו) מוריד שאול ויעל שמשמע שהקב"ה כן מעלה מן השאול.
- כה. תיבה עם הגימטריא הגבוהה ביותר בכל חמשת חומשי תורה הנמצאת בפרשתנו. והיא עולה בגימטריא ט"ו מאות. (1500)

תשובות

- א. אהרן רמז טלית – כשם שהטלית מתכסה בה האדם ומקפת אותו מכל סביבותיו, כך אהרן על ידי עבודתו וקרבתו מגן על ישראל ומכפר עליהם. הספרים רמז למשה רבינו שעל ידו ניתנה תורה לישראל. (פנים חדשות, רבינו בחיי) *
- ב. בני קרח לא מתו – כי היו גדולים צדיקים וטובים וזכותם עמדה להם ולא היו לו בנים ובנות קטנים, לכך לא הזכיר הכתוב בקרח טף. (הרמב"ן) *
- ג. גרמתם למיתתם ולא הרגתם אותם ממש שכן על ידם נעשו. תרגום אונקלוס אתון גרמתון דמית עמייה דיי. וקיל (שבת קמ"ט): פל שקבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. לפיכך הראה הקב"ה שמשא ויהרד הענן לעיני כל העדה. (באר יוסף)
- ד. דתן ואבירים הם ההוכחה הטובה ביותר שקורח דאג רק לכבודו, שאם כוונתו היתה לשם שמים מדוע צירף אליו את הרשעים הללו. (יראה ודעת) ראה נוספת – אומר רבי לוי: משאוי שלש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח, וכוילהו אקלידי וקליפי דגלדא. וכולם מפתחות ומנעולים של עור (פסחים ק"ט). ולמה דווקא על פרדות לבנות? מסביר המהרש"א – לפי שפרדה לבנה כשהיא נותנת בעיטה למישהו רוב הסיכויים שלא יהיה והמכה לא מתרפאת. אהרן ועוזיאל מסרו נפשם למען עם ישראל, וקורח מסר את נפשו עם ישראל על ממונו. (מדשן ביתך)
- ה. הרהרו אחר רבם – אמרו ייתכן שהקב"ה קיבלם ושוב יחזיר העבודה לבכורות כפי שתבע קרח. והם כמהרהרים אחרי כמהרהרים אחרים על נבואת נביא בלבם וחייבין מיתה בידי שמים. ומשה ואהרן לימדו עליהם זכות, שלא חטא במעשה אלא קרח, והוא הגורם והוא המפתה אותם, וראוי הוא שימות לבדו לפרסם ולהודיע עניו לרבים. (הרמב"ן, רבינו בחיי) ו"א מפני שלא מחו בידם. וכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עון (רמ"א – שו"ע י"ד קנ"א) ומשה ואהרן התפללו על שאר העדה שהקב"ה יסלח להם מאחר ולא נטלו חלק במחלוקת. (מהר"א)
- ו. ו' אנשים היו חלוקים – משה, אהרן, אלעזר, איתמר, נחשון ואליצפן. ועוד כאילו כתוב וי, וי שאתם חלוקים על רבכם. (פננת רזא) שכל החולק על רבו כחולק על השכינה. (סנהדרין קי.)
- ז. ו' נעשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח (א"י) ומגלן דמעלין בקודש אמר רבי אחא בר יעקב דאמר קרא (במדבר יז, ג) נעשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח פי הקריבים לפני י-הוה ונקדשו ויהיו לאות לבני ישראל שבתחילה בזמן שניתנה בהן הקטורת היתה קדושתן של המחנות כקדושת תשמישי מזבח (שימשו להקטרת הקטורת), ועכשיו שנעשו לציפוי למזבח, העלו אותן בקדושתן, לכלל קדושת גופו של מזבח. (מנחות ט"ז)
- ח. זקן היה יותר מבן נ' שנה, וממילא פסול לעבודת הלויים, ואין למנות לנשיא מי שפסול לעבודה. לעומת זאת אליצפן היה פחות מבן נ' שנים. (שפת אמת) *
- ט. חנוכת הבית בארץ ישראל הוה סודות מצוה, אבל לא בחוץ לארץ. (מגן אברהם בשם ספר ב"ש – שו"ע או"ח תקס"ב)
- י. חשיבותם קמ"ל דרך שמונה תורה לא המרגלים לפי חשיבותם. ואמרו במדרש (במדבר פ"ט) שלא היה בכולן קל מפתח. והוא שאמרו (ר"ה כה): משה ו'אָהרן בְּכִהְיוּ שְׂמוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ (תהלים צ"ט) שקל הכתוב לקרוא קלי עולם כשלושה חמורי עולם, לומר לך: ירובעל בְּדוֹרוֹ - כְּמִשְׁחֵה בְּדוֹרוֹ, בְּדוֹן בְּדוֹרוֹ - כְּאַהֲרֹן בְּדוֹרוֹ, וְיִפְתָּהוּ בְּדוֹרוֹ - כְּשְׂמוּאֵל בְּדוֹרוֹ. וכיון שנמנה אחרון משמע שהוא היה הקטן שבכולם בתורה. ומה שמנה שמואל את עצמו באחרונה זהו דרך ענוה. (טעמא דקרא)
- יא. טמא מת לא בעי לטהרתו גילוח ותנופה אלא אפר פרה אדומה. והנה תחילת גלגולו של קרח על משה ואהרן היה על שאהרן גילח את כל הלויים והניף אותם תנופה, והטעם משום שהלויים היו חילוף הבכורים שנטמאו בע"ז של העגל, דעבודה זרה מטמא כמת ומצורע נמי אתקש למת ומצורע בעי גילוח וגם קרבנו בעי תנופה. לכך משראה פרשת פרה אדומה גלגל על משה. (חת"ס עה"ת) *
- יב. יעקב אבינו בצוואתו – ברכתו אמר לראובן (בראשית מט ד) פתח פמיום אל תותר, ולא משה בדה זאת מלבו, לכך לא הזכיר בני ראובן שרצה לומר להם שישכחו את טענתם שלראובן כבכור מגיעה המלוכה בישראל. (אונים תורה)
- יג. כנעניים היו האנשים ההם, והכי קאמר גם אם תנקר את עיני הכנענים לא נוכל לעלות עליהם לגודל חזקם ורוב גבורתם. א"נ אף עיור בצהרים ימשש ויבין שאין בך ובציוויך ממש לכן לא נעלה. והוא משל להסתרה מלהבין הטעות. ד"א וכי רוצה אתה לסמות את עינינו שאין אנו מבינים טעותך ובדויי לכך. (פננת רזא) ורש"י פירש 'אָפְאָם הַתּוֹלָה קָלְתוּ בְּחִבְרוֹ'. א"נ גם אילו הענשת אותנו בניקור עינים לא נעלה. א"נ הוא משל הדיוט שאומרים בני אדם עיני פלוני סגורות הן לכן אינו רואה, התרצה לנקר עיני האנשים ההם היוצאים ממצרים שלא יראו, וכאלו אמרו התרצה לנקר עיניהם שלא תראנה, כי בודאי זה שעשית דבר ניכר ונראה לעינים. (רבינו בחיי) *
- יד. לא תמור אהד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם (במדבר טו טו). שמואל הנביא מוכיח את ישראל על שביקשו להם מלך ומאסו במלכות ה' ובעבדיו הנביאים ואומר ששירת את העם באמונה (ש"א יב ג) את שור מי לקחתי ותמור מי לקחתי. ושמואל היה מבני בניו של קורח.
- יט. מידה כנגד מידה – הם חלקו על משה רבינו וממילא ערערו על התורה שנתן. ודרשו חז"ל (שבת פה.) 'יום הששי', ה' ימירה למה לי? - מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישאל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מתקזר אתכם לתוהו ובוהו. ויכלו השמים והארץ נתקיים העולם. לכן אלו שעירערו על אמיתות התורה נבלעו באדמה ונעלמו מן העולם. (מעייני השבוע בשם ר' סולימאן אוחנא מתלמידי האר"י) *
- כ. גררים ונטפלים אחר קורח ייחס אותם ל'עדת אבירים' לפי שאף אבירם עצמו היה מושפע ונטפל. שהרי על הפסוק (שמות ב ג) והנה שני אנשים עבירים נצים ויאמר לרשע למה תכה רשע, אומרים חז"ל כי הנצים היו דתן ואבירם, והמכה היה דתן. תרגום יונתן - והא דתן ואבירם גויקרין והודאין נצן וכד קמא די זקן דתן דיה על אבירם למימחיה, הרי שדתן היה רשע יותר מאבירם, בעוד שאבירם היה רק נטפל אליו. לפיכך כתיב עדת היינו לנגררים ולנטפלים אחר קורח הוא ייחס אותם ל'עדת אבירים'. ובליעה ממש נאמר על דתן ותבלע דתן שנבלע עמוק מאוד, ועל הנטפלים נאמר ותכס על עדת אבירם משמע כיסוי בלבד ולא בליעה. (מאה קשיטה לרבי מנחם עזריה מפאנו) *
- כא. סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה – שבעות הדיינים, אף היא בלשונה נאמרה. בכל לשון שהנשבע מבוין, ולא דווקא בלשון הקודש אומרים לו: הוי יודע, שקל העולם פולו ננדענעו שאמר הקדוש ברוך הוא קייני 'לא תשא את שם ה' א-להיך לשווא' וכל עבירות שפיתוהו נפרעין ממנו, ונאן ממנו וממשפחתו, ומקל העולם פולו וכו' ואם אומר: 'הריני נשבע' – העומדין שם אומרים זה לזה: 'סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וגו''. וכשמשביעין אותו אומרים לו: הוי יודע, שלא על דעתך אנו משביעין אותך, אלא על דעת המקום ועל דעת בית דין. (שבעות ט). הביאור בזה כיון דעדת קרח נשבעו לשקר על כן הרוצה להישבע אומרים לו פסוק הנאמר אצלם. (פרדס שמאי) *
- כב. עכשיו אתה משתרר עלינו, גם השתתר פירושו גם מקודם במצרים כשאמרת לנו (שמות ב ג) למה תכה רשע. (פרדס שמאי)
- כג. פרי השקד הוא מכובד וממהר לצאת משנה לשנה יותר משאר פירות, ומפני זה נקראו שקדים מלשון שקידה, כמ"ש (ירמיה א יב) פי שקד אני על דברי לעשותו, והפרי הזה מר מתחלתו רמז שכל המערער על הכהונה הקב"ה ממהר להפרע ממנו ומותח כנגדו מדת הדין. (רבינו בחיי)
- כד. צדקתם של משה ואהרן בתוך בני ישראל הגינו עליהם, על דרך שמצאנו (תענית כ): גבי רב אצא בר אבקה, שהיה בתוך בית רעוע וכל זמן שהיה בתוך הבית לא נפל הבית, שהיתה צדקתו מגינה על הבית וכשהוציא והוא נפל הבית. לפיכך אמר הקב"ה הַבְּדִלְוּ וְעַל יְדֵי זֶה וְאַכְלָה אֶתְכֶם כְּרַגְעָה. (אמרות ה) *
- כה. קב"ה פתח לו כאן פתח שביקש עליהם רחמים וזה כוונת לאמר שיאמר לפניו דברי ריצוי וכן עשה משה רבינו תיכף דכתיב וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ וגו' והועילה תפילתם. (פרדס שמאי בשם מלא העומר)
- כו. ראש חודש היה – שהרי אמר רבה בר בר חנה: וישמעית דהוון אַמְרִין: מִשְׁחֵה וְתוֹרְתוֹ אֶמְתָּ, וְהֵן בְּדִאֲרֵי. אָמַר לִי: פֶּלַ תְּלַתִּין יוֹמֵי מִהֲדָר לְהוֹ גֵּיהֶם לְקָא כְּבִשָׁר בְּקַלְחָת, וְאַמְרֵי הֲכִי: מִשְׁחֵה וְתוֹרְתוֹ אֶמְתָּ, וְהֵן בְּדִאֲרֵי. פירש הרשב"ם – כל ראש חודש. (בב"ב עז.) *
- כז. שליח שפודה את הבן אין לברך שהחיינו לא השליח ולא האב, ומבטל ברכת שהחיינו כשפודה ע"י שליח. (טעמי המנהגים בשם תשובת פני אריה ובשם הצ"ח)
- כח. תחיית המתים יעלה הקב"ה את היורדים לשאול. כמו שנאמר שם י-הוה מְמַית וּמְחַיֶּה שַׂמְדָבָר בְּזִמְנָה תְּחִיַּת הַמֵּתִים מוֹרִיד שְׂאוּל וַיַּעַל. ודוקא מן השאול כי מן האבדון אין יציאה כלל. אבל עד לתחיית המתים גם מן השאול אין עולים כלל. (פניני הגר"א) *
- כט. תשתרר (טו י) בגימטריא ט"ו מאות (1500). וכן כל אותיות האלפא ביתא עולים ט"ו מאות פחות ה'. שים תחתם ה' אותיות כפולות דהיינו מנצפ"ך למלאות המספר, וכך אמר פי תשתרר עלינו ששמעת התורה הכתובה באלפא ביתא מפי הגבורה גם אנו שמענו. (פננת רזא) דבדיבור אַנְכֵי י-הוה א-להיך נכלל כל תרי"ג המצוות מצד הנותן ולא מצד המקבל. (רזא דמאי)

מקורות / חידודים *

א. קורח ועדתו לגלגו על כל מצוות שבתורה, באמרם שמשנה בדה אותם מלבו ח"ו, אך בחרו דווקא בשני המצוות הללו כדי לרמוז על טענתם. הם טענו שעם ישראל כולו קדוש, ובזה הוא דומה לבית שמאל ספרים או לבגד שכולו תכלת, שאינם צריכים מזוזה או חוט תכלת. כוונתם בזה שאין צורך במשה רבינו איש התורה הרומזת במזוזה, ואין צורך באהרן הכהן הלבוש בגד תכלת הרומזת בחוט תכלת שבציצית. (צידה לדרך)

ב. **וְאֵת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח** - ואת כל האדם אשר לקרח הנמשכים אחריו במחלוקתו. ולכן לא מתו בניו שלא נגררו אחריו בזה. (ספורנו)
 ז. בשעה שהרג משה את המצרי נולד קורח. (מגיד מישרים שמות כ). ובמד"ר (פרשה י"ח אות ב) איתא קורח מטועני הארון היה. וי"ל שהכוונה שהיה ממשפחת קהת שהם היו מטועני הארון דהיינו בניו ומשפחתו ולא הוא עצמו שהרי כבר עבר את הגיל המותר. החידושי הרי"ם כותב שקורח היה במחלוקת בן מאה ושלושים שנה.
 ט. קרח היה במדרגה גבוהה מאד שהשיג טעם של פרה אדומה והיה סבור להיות במקום משה. 'פרשת פרה אדומה ראה' וידוע בכמה מקומות ד'ראיה' הוא לשון הבנה, כמו (ש"ב טו ג) **רָאָה דְּרָרָה טוֹבִים**, שמכח שהשיג טעמו של פרה הרהיב בנפשו עוז לחלוק על משה רבינו ובשביל גאוותו נפל ונשבר. (ישמח משה עה"ת)
 איתא במ"ר פ' חקת - ר' חנן בן פזי פתר קרא בפ' פרה שיש בה משבעה שבעה. שבע פרות, שבע שריפות, שבע הזיות, שבע כיבוסין, שבעה טמאים, שבעה טהורים, שבעה כהנים. ואם יאמר לך אדם חמשה הן אמור לו **וַיִּדְבֵּר - הֲנֵה אֵל מִשָּׁה וְאֵל אֶהְרֹן לְאֹמֵר זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה** (במדבר יט ב). פי' שגם משה היה כהן ע"ד שאחז"ל בזבחים שכל מ' שנה שימש משה ככה"ג וא"כ כיון שראה קרח פ' פרה אדומה הואיל ושם מוכח שע"כ יהיה משה גם כן כהן גדול כל מ' שנה לפי שפרשת פרה אדומה נאמרה בר"ח ניסן כדאיתא ח' פרשיות נאמרו באותו יום וא"כ כשהם שנים כה"ג אז אהיה גם אני כה"ג. (ידי משה מד"ר פי"ח)

פְּרַשְׁתָּ פְּרַה אֲדוֹמָה רֵאָה - שמע שפרה אדומה באה לכפר על חטא העגל 'תבוא האם ותקנה צואת בנה' והיה סבור שאין עוד צורך בסנגוריה של משה רבינו **אֲנֹכִי - הֲנֵה אֶ-לֶהֱיָהּ** 'לי ציוית ולא להם' על כן אמר **כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קֹדְשִׁים**. (פנינים יקרים)
פְּרַה אֲדוֹמָה בגימטריא **זה על עון עגל** (341) (בעה"ט)

כ. תרגום יונתן - **הַעֲיִינִיהוּן דְּגוֹבְרִיא הָאִינְיוֹן דְּבִאֲרֵעָא הֵיאָה מְסַנּוֹר וְתַנְצַח יִתְהוּן לָא נִיסוּק לְמַמְן**.
 מ. הטעם שנבלעו באדמה דווקא - הוא חלק על כהונתו של אהרן משום שרצה להתמנות בעצמו ככהן גדול. הוא רצה לעלות למעלה - וירד חיים למטה. (צוף דבש)
 לפי שקין נתגלגל שלוש פעמים מצד נפש רוח נשמה, דהיינו במצרי שהרג משה, ויתרו וקרח. ומשה גלגול של הבל, עשה בו נקמה שלוש פעמים. ויתרו נתן לו צפורה שהיא תואמתו היתרה. וקרח נהרג ומיתתו בבליעה מדה כנגד מדה, כי פצתה האדמה לבלוע דם הבל. (אור תורה בשם השל"ה)
א"נ גזירה על המת שישתכח מן הלב (ברכות נה): וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו מליבם של בני"י, כדי שיוזכרו היטב בגנות המחלוקת. לפיכך הורידם חיים שלא ישתכחו מהלב כשאר מתים. (מדשן ביתך) **הם רצו** להגביה על כל, לפיכך נשפלו. וכן עזויה רצה להיכנס לפני ולפנים ונשתלח חוץ למחנה. (מושב זקנים)
 האם רק אתה ואהרן אחיך הנכם 'עיני העדה' ואת 'עיני האנשים ההם הנקר' - הן אינן שוות כלום בעיניך ואין אתה מצרף אותנו בעיניי ההנהגה. (אזנים לתורה)
 הקב"ה כפה על בני"י הר כגיית לבלוע אותם אם לא ירצו לקבל התורה. ועתה מאחר שהם נדחים מהתורה יבוא הקב"ה ויברא פה לאדמה לבלוע אותם כפי שעשה במתן תורה. (תוספות)

נ. **דְתָךְ - שְׁעָרָה עַל דַּת אֵל, אֲבִירָם - שְׂאִיבָר עֲצָמוֹ חִזְקָה לְבָבוֹ מְעֻשׂוֹת מְשׁוּבָה, וְאֹן - שְׂשִׁיבָב בְּאִינְיוֹת, פְּלֹת - שְׁנַעְשֻׁוֹ לֹ פְלֹאוֹת, בְּן רְאוּבֵן - בְּן שְׁרָאָה** (סנהדרין קט ב)

ס. משביעין אותו בכל לשון שהוא מבין ויאיימו עליו (פי' ענין אימה) קודם שישביעוהו ואומרים לו הוי יודע שכל העולם נדדעזע בשעה שאמר הקב"ה **לא תשא** ובכל העבירות שבתורה נאמר **ונקה** וכאן נאמר **לא ינקה** וכל העבירות שבתורה נפרעים ממנו וכאן ממנו וממשפחתו ולא עוד אלא שגורם ליפרע משונאיהם של ישראל שכל ישראל ערבים זה לזה כל עבירות שבתורה תולים לו שנים ושלושה דורות אם יש לו זכות וכאן נפרעים מיד דברים שאין אש ומים מכלים אותם שבועת שקר מכלה אותם אמר איני נשבע פוטרים אותו ונותן מה שטען חבירו אם אמר הריני נשבע וחבירו תובע העומדים שם אומרים זה לזה **סורו נא מעל אהלי הרשעים האלה** ואומרים לא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד. (שו"ע חו"מ פו ב)

צ. ומה שהוצרך לומר **הַבְּדִלוּ** והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבל אצלו שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהציל את היחיד בתוכם, וכמו שאמר רז"ל שנים ושלושה היו מתכסין בטלית אחד השנים מתים והאמצעי נצול, וכענין שכתוב (תהלים צא) **יִפֹּל מִצְדָּה אֶלֶף וּרְבֹבָה מִיַּמִּינָה אֱלִיָּהּ לֹא יִגָּשׁ** וא"כ מה צורך לומר **הַבְּדִלוּ**. אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר, כענין האמור באשתו של לוט (בראשית יט) **נִמְבַט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וְתָהִי נְצִיב מְלַח**. או מטעם שאמרו רז"ל כשמת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע. או אפשר לומר שאמר כן לכבוד הצדיקים, שהקב"ה לא ישלח ידו בהם בעוד שהצדיקים ביניהם. (רבנו בחיי)

הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת - לא על משה ואהרן הוא אומר, כי לאלה לא תפגע מדת הדין הגם שיהיו בתוך העדה הכלה, ח"ו, וזה לך האות: אהרן - שהיה בתוך עדת קרח ונבקעה האדמה תחתיהם ולא נפגע, אלא כוונת מאמר ה' הוא על הצדיקים שהיו בתוך העדה כיהושע וכלב ושאר הצדיקים ובני בתיהם של משה ואהרן ושל שאר הצדיקים, ולזה אמר קודם למאמר **הַבְּדִלוּ, וַיִּדְבֵּר - הֲנֵה אֵל מִשָּׁה וְאֵל אֶהְרֹן לְאֹמֵר**. ואם על משה ואהרן הוא אומר לא היה צריך לומר תיבת **לְאֹמֵר**, אלא **לְאֹמֵר** (לאחרים) לעדת הצדיקים הבחונים אצלם ולבניהם ובני ביתם שהיו בתוך העדה. (אוה"ח)
 וכ"כ הספורנו - **הַבְּדִלוּ** שלא תגין זכותם עליהם, כענין (איוב כב ל) **יִמְלֹט אֵי יָקִי**.

ר. **וְאֹמֵר שֹׁכֵן הוּא בְּכָל רֵאשׁ חוֹדֶשׁ** - אפשר לפי שהם אמרו (טו ג) **כִּי כָל הָעֵדָה כְּלָם קֹדְשִׁים** רצונם שראוי מכל י"ב שבטים מכ"א להיות כהן גדול בחודש א' שיהיה מקריב כל א' בחודשו כעין הנציבים בימי שלמה ודעתם לכהונה לי"ב שבטים כנגד י"ב מזלות אבל הש"י ב"ה בחר לו כהן א' כי הוא אחד אמיתי. (חידושי אגדות - שם)

כִּיּוֹן שְׁבַרְאֵשׁ חוֹדֶשׁ מְקַרְיָבִים שעיר לכפר על מיעוט הלבנה, שכן טענה הלבנה ואמרה רבש"ע הואיל ואמרתי דבר הגון אמעט את עצמי? למדנו מכאן שטענת הלבנה 'אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד' היתה הוגנת וצודקת, וממילא זו ראייה כי משה אמת ותורתו אמת ואכן אי אפשר שיהיו שני ברואים שווים זה לזה. (נר לדרך)

ת. **שְׂאוּל מַה מְשַׁמְעוֹתוֹ בַּעֲנִין גִּיהֵנָם?** שְׂאוּל לִשׁוֹן הַשְּׂאֵלָה, כִּי כָל הַנְּפֻשׁוֹת גּוֹפֵם שֶׁלָּהֶם הַעִיֻקְרִים הֵם בְּקִבְרָה וְרַק נוֹתְנִים לָהֶם גּוֹפִים בְּגִיהֵנָם דֶּרֶךְ שְׂאֵלָה וְהַשְּׂאֵלָה, כִּדִּי שִׁיזְטַעְרוּ בְּגִיהֵנָם יוֹתֵר בַּעַת שְׁנִידוּנֵים בּוֹ כִּשְׁהֵם מְלוּבָשִׁים תּוֹךְ גּוֹפֵם וְאִין לָהֶם גּוֹפִים שֶׁלָּהֶם אֵלָּא דֶּרֶךְ הַשְּׂאֵלָה נוֹתְנִים לָהֶם. (בניהו - עירובין יט.)
 חנה התפללה (שמו"א ב, 1): **מִוִּרְיָד שְׂאוּל נִיעַל** - ביקשה על אלו שירדו חיים שאולה, שיעלו משם בזכות שמואל הנביא.
 ולכאורה מה אכפת לחנה מקורח? אלא, כיון שראתה שהוא טוען נגד שמואל הנביא טענה גדולה, כמו שרש"י אומר: קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו? אלא שעינו הטעתו, שעתידיים שמואל שהוא מבני בניו להגיד שירה למנצח לבני קרח, לכן חנה התפללה על בני קרח.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת